

Detalizēts situācijas apraksts

I Politikas plānošana, ieviešanas koordinācija un uzraudzība

Sabiedrības integrācijas funkcija ir viena no Kultūras ministrijas kompetencēm kopš 2011.gada, kad šī funkcija tika pārņemta no Tieslietu ministrijas. MK 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.241 „Kultūras ministrijas nolikums” 4.7.¹ punkts nosaka Kultūras ministrijas funkciju izstrādāt valsts politiku sabiedrības integrācijas jomā. Šo noteikumu 5.1.⁶ un 5.1.⁸ punkts nosaka, lai nodrošinātu funkciju izpildi, Kultūras ministrija īsteno valsts politiku sabiedrības integrācijas jomā un sekmē pilsoniskās sabiedrības attīstību un starpkultūru dialogu un īsteno Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda pārraudzību.

2011.gadā KM izstrādāja Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.-2018.gadam (turpmāk – NIPSIPP), kas tika apstiprinātas ar MK 2011.gada 20.oktobra rīkojumu Nr.542.

NIPSIPP virsmērķis:

stipra, saliedēta Latvijas tauta – nacionāla un demokrātiska kopiena, kura nodrošina tās vienojošā pamata – latviešu valodas, kultūras un nacionālās identitātes, eiropisko demokrātisko vērtību, unikālās kultūrtelpas saglabāšanu un bagātināšanos Latvijas – nacionālas demokrātiskas valsts – līdzsvarotai attīstībai.

Rīcība Pamatnostādņu īstenošanai tika plānota trijos virzienos. Katram no tiem ir izvirzīti mērķi, uzdevumi un konkrēti veicamie pasākumi:

1) rīcības virziens „**Pilsoniskā sabiedrība un integrācija**” ar apakšmērķiem: attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes; stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas; veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju; stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā;

2) rīcības virziens „**Nacionālā identitāte: valoda un kultūrtelpa**” ar apakšmērķiem: nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā, nostiprināt latviešu valodas prasmes ārvalstīs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunajiem imigrantiem; nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī; nostiprināt ārvalstīs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai;

3) rīcības virziens „**Saliedēta sociālā atmiņa**” ar apakšmērķiem: nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par

Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā; veicināt Latvijas lokālās un eiropeiskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni.

Sabiedrības integrācijas politika ir izteikti **horizontāla joma**, kas skar tādas jomas kā pilsoniskā sabiedrība un demokrātija, izglītība un zinātne, kultūra, mediju politika, valodas politika, iekšlietas, reģionālā politika, valsts aizsardzība u.c. Līdz ar to Pamatnostādņu sekmīga īstenošana saistīta ar dažādu institūciju koordinētu darbību.

Lai uzraudzītu un koordinētu Pamatnostādņu īstenošanas gaitu, izveidota **Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padome** (turpmāk – NIPSIPP padome), Padomes nolikums apstiprināts ar MK 2012.gada 13.novembra noteikumiem Nr.764. Padomes sastāvā ir pārstāvētas šādas institūcijas: Kultūras ministrija, Tieslietu ministrija, Finanšu ministrija, Aizsardzības ministrija, Labklājības ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Iekšlietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Ārlietu ministrija un Satiksmes ministrija; Ministru prezidenta birojs; Valsts kanceleja; Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome; Sabiedrības integrācijas fonds; Latvijas Darba devēju konfederācija; Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība; biedrības „Laiks kultūrai” „Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS” un „Latvijas Pilsoniskā alianse”; Latvijas Universitāte; Pasaules brīvo latviešu apvienība. Padomes funkcijas ir: 1) nodrošināt Pamatnostādņu īstenošanas uzraudzību; 2) veicināt valsts pārvaldes un citu iesaistīto institūciju sadarbību Pamatnostādņu īstenošanā.

II Situācija nacionālās identitātes jomā

Nacionālās identitātes jomā pasākumi iepriekšējā periodā galvenokārt tika vērsti uz nacionālās identitātes un piederības sajūtas stiprināšanu diasporā, kā arī mazākumtautību kultūras savpatnības saglabāšanu un attīstību. Kopš 2016.gada nozīmīga loma nacionālās identitātes stiprināšanā ir Latvijas valsts simtgades pasākumiem.

Atbalsts diasporai

Kopš 2012.gada, kad tika apstiprinātas Pamatnostādnes, diasporas jautājumi tika skatīti šo pamatnostādņu īstenošanas kontekstā un KM bija galvenais šo jautājumu virzītājs, koordinators un organizators. 2013.gadā diasporas jautājumu koordinācijai pie NIPSIPP padomes tika izveidota diasporas darba grupa, kuru vadīja Ārlietu ministrija.

KM nodrošinājusi pastāvīgu atbalstu diasporas projektiem, kuru mērķis ir ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu piederības apziņas spīrināšana, tai skaitā atbalstot, piemēram, Dziesmu un deju svētku tradīciju, vairākpaudžu ģimeņu saietus un jauniešu nometnes, lasīšanas veicināšanas programmas „Bērnu,

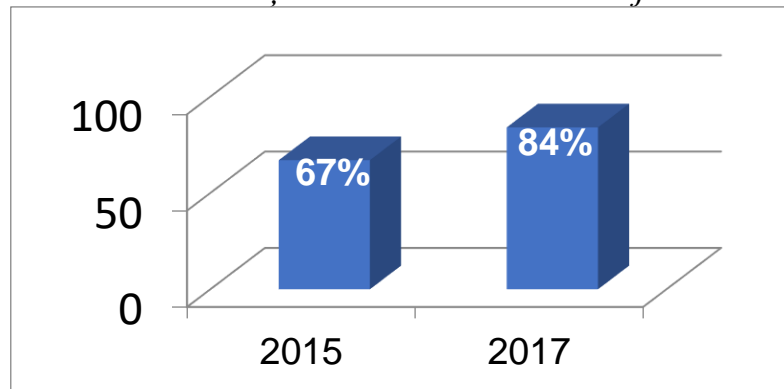
jauniešu un vecāku žūrija” aktivitātes, atbalstot latviešu jauniešu prakses darbu Latvijā u.c. diasporas iniciatīvas.

Kopš 2011.gada regulāri tika organizēta konference „Latvieši pasaulē – piederīgi Latvijai” un tā ir bijusi platforma, lai runātu par diasporai nozīmīgiem jautājumiem, skaidrotu un uzturētu spēkā to aktualitāti. Konference bija viena no platformām, kuras ietvaros tika uzturēts konsekvents dialogs ar ekspertiem, diasporas pārstāvjiem, ieinteresētajām personām un institūcijām, tādējādi radot izpratni, ka diasporas tēma attiecas ne tikai uz KM un pašu diasporu, bet, ka katrai institūcijai ir sava loma šīs politikas attīstībā un īstenošanā. Šobrīd diasporas politika kļuvusi par patstāvīgu jomu, kuru regulē “Diasporas likums”.

Atbalsts mazākumtautībām Mazākumtautības un to kultūra ir neatņemama un svarīga Latvijas sabiedrības un kultūrtelpas sastāvdaļa. Tām ir atšķirīga vēsture, pārstāvju skaits un situācija ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā. Mazākumtautību tiesības garantē Satversme, un tām tiek sniegts daudzpusīgs valsts atbalsts izglītības, tradicionālās kultūras saglabāšanas un attīstības jomā.

Lielākās mazākumtautību kopienas apvienojušās biedrībās un veido aktīvu iedzīvotāju daļu, kas rūpējas par savas kultūras saglabāšanu un attīstību. Pētījums par mazākumtautību līdzdalību¹ liecina, ka biedrībās iesaistītie mazākumtautību pārstāvji ir labāk informēti un lojālāki Latvijas valstij.

*Mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai:
cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju*

Avots: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2017.

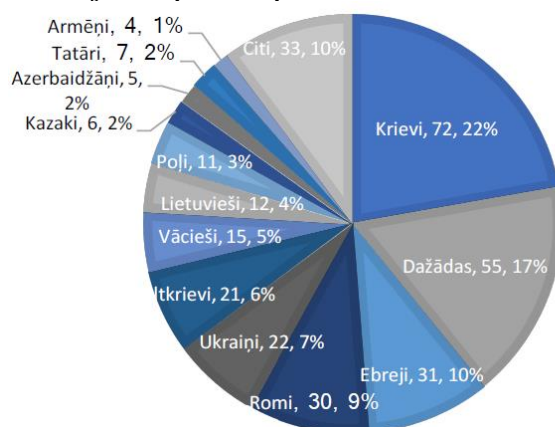
Apzinoties un izprotot kultūras piederību, veidojas individuālā, kopienas, tautas un nacionālā identitāte. Atbalsts mazākumtautību biedrībām ir ļāvis nozīmīgi uzlabot piederības rādītājus. Salīdzinot ar 2015.gadu, ievērojami palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai. Saskaņā ar 2017.gadā veikto pētījumu 84% mazākumtautību pārstāvju jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju.

KM regulāri nodrošinājusi atbalstu gan mazākumtautību pilsoniskajai līdzdalībai, gan kultūras savpatnības saglabāšanai un attīstībai. Kopumā mazākumtautību atbalstam ik gadu tiek nodrošināti vismaz 20% no Kultūras

¹ Nodibinājums „Baltijas Sociālo zinātņu institūts” (2015.) Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā, Rīgā.

ministrijas valsts budžeta līdzekļiem, kas paredzēti sabiedrības integrācijai. Pārskata periodā dažāda veida mazākumtautību pasākumos iesaistījušies ap 30 000 dalībnieku.

Visu reģistrēto mazākumtautību nevalstisko organizāciju sadalījums pēc to pārstāvētās tautības (%)

Avots: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2017.

Atbalsts mazākumtautībām un sadarbība ar to organizācijām devusi pozitīvus rezultātus, kā arī kopumā pētījumi norāda, ka Pamatnostādnēs iezīmētie rīcības virzieni ir nesuši pozitīvus rezultātus:

- uzlabojies mazākumtautību pārstāvju viedoklis par iespējām attīstīt savu valodu un kultūru Latvijā – ja 2015.gadā pozitīvs vērtējums bija 24% mazākumtautību pārstāvjiem, tad 2017.gadā šāds vērtējums bija 36% cittautiešiem.
- 2016.gadā 65% aptaujāto mazākumtautību pārstāvju uzskatīja sevi par Latvijas patriotiem, 75% no tiem bija NVO biedri.²
- Ir pieaudzis mazākumtautību pārstāvju skaits, kas lepojas, ka ir Latvijas pilsonis/iedzīvotājs. 2017.gadā 59% mazākumtautību iedz. lepojās ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji (2015.g. – 44%).
- Uzlabojusās mazākumtautību iedzīvotāju latviešu valodas zināšanas. 1989.gadā latviešu valodu prata 23% no mazākumtautību iedzīvotājiem, 2017.gadā jau 94% mazākumtautību iedzīvotāju apstiprina, ka prot latviešu valodu.
- Pieaugusi mazākumtautību interese par līdzdalību Dziesmu un deju svētkos

² SKDS (2016.), Pētījums par mazākumtautību piederību.

- mazākumtautību vidū arvien vairāk svin Latvijas valsts svētkus – ja 2015.gadā Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18.novembrī svinēja 46% mazākumtautību pārstāvju, tad 2017.gadā šos svētkus svinēja jau 52% cittautiešu.
- palielinājusies arī to mazākumtautību skaits, kuriem ir pozitīva attieksme pret runāšanu latviešu valodā – 2017.gadā 46% no aptaujātiem mazākumtautību respondentiem labprāt runā latviešu valodā, bet 31% šī attieksme ir neitrāla.

Latvijas valsts simtgades pasākumi.

Latvijas valsts simtgades svinību virsmērķis ir stiprināt Latvijas sabiedrības valstsgribu, piederības sajūtu valstij un mīlestību pret zemi, rosinot pašorganizējošus procesus un sadarbību.

Atbilstoši izvirzītajam Latvijas valsts simtgades svinību virsmērķim tika izveidota un tiek īstenota Latvijas valsts simtgades pasākumu programma, nosakot šādus sasniedzamos mērķus:

- 1) stiprināt valstiskuma apziņu, aktualizēt Latvijas valstiskuma vēsturi, godinot valsts dibinātājus un pieminot notikumus, kas ietekmējuši Latvijas valsts izveidi, tādējādi nostiprinot izpratni par Latvijas valstiskumu kā likumsakarīgu ilgstošas attīstības rezultātu;
- 2) apliecināt Latvijas kā nacionālas un eiropiskas 21.gadsimta valsts vērtības;
- 3) cildināt Latvijas dabas skaistumu, kultūras daudzveidību un latviešu valodu;
- 4) daudzina Latvijas cilvēku talantus, izcilību, uzņēmīgumu un sasniegumus;
- 5) modināt sabiedrībā atbildības ētiku, atbildības uzņemšanos par sevi, savu ģimeni, kopienu un valsti;
- 6) stiprināt jauniešu radošo iniciatīvu un piederības sajūtu Latvijai;
- 7) radīt paliekošas 21.gadsimta Latvijas vērtības, simbolus un jaunrades darbus;
- 8) vēstīt par Latviju kā aktīvu un atbildīgu starptautisko un starpkultūru attiecību veidotāju;
- 9) Latvijas valsts simtgade ir veidota kā atvērts ietvars sabiedrības iesaistei, mudinot iedzīvotājus, organizācijas un uzņēmējus dot ieguldījumu stiprākai Latvijai nākamajā simtgadē.

Latvijas valsts simtgades pasākumu programmu veido MK informatīvā ziņojuma „Informatīvais ziņojums „Par Latvijas valsts simtgades svinību pasākumu plānu 2017. – 2021.gadam”” (izskatīts MK 2016.gada 13.decembra sēdē (prot. Nr.68 69.§)) 3.pielikumā minētie pasākumi (Nacionālais plāns), kā arī citas pašvaldību, nevalstisko organizāciju, komersantu un privātpersonu iniciatīvas. Attiecīgi līdztekus Nacionālajā plānā ieļautajiem pasākumiem, aicinājums veltīt notikumus Latvijas valsts simtgadei guva plašu rezonansi, un

2017. – 2018.gada laikā dubultojušies Latvijas valsts simtgades programmas notikumu skaits. Rezultāti rāda, ka pirmajā Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas gadā (2017.gadā) ir sasniegti nospraustie mērķi – pieaugusi iedzīvotāju piederības sajūta savai valstij un kopienai, aktivizējusies līdzdalība un sadarbība.

Latvijas iedzīvotāju vidū vērojama liela interese par Latvijas valsts simtgades notikumiem – kā liecina SIA „Kantar TNS” veiktais pētījums, absolūtais vairākums jeb 81% iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 60 gadiem apsver iespēju iesaistīties kādā no Latvijas valsts simtgades pasākumiem. Tāpat īpaši augsta ir Latvijas valsts simtgades piederības zīmes atpazīstamība, kuru zina vairāk nekā 90% iedzīvotāju. Latvijas valsts simtgades notikumu kontekstā iedzīvotāju vidū vislielākā interese ir apmeklēt speciāli organizētos pasākumus (53%) vai svinēt Latvijas valsts simtgadi mājās, savas ģimenes lokā (43%). Lielāka interese par Latvijas valsts simtgades notikumiem un iesaistīšanos tajos ir 15 – 19 gadus vecu jauniešu vidū – caurmērā deviņi no desmit jauniešiem (91%) būtu gatavi apmeklēt pasākumus, svinēt ģimenes lokā, līdzdarboties vai rosināt citus piedalīties simtgades pasākumos. Pētījums apliecina sabiedrības, īpaši jauniešu, vēlmi būt aktīviem kopienas dalībniekiem un gatavību līdzdarboties Latvijas valsts simtgades notikumos vai pašiem tādus veidot. Sasniegt jauniešu auditoriju un rosināt tiem domāt par Latvijas nākotni un savu ieguldījumu tajā ir izšķiroši Latvijas nākamajiem simts gadiem.

Turklāt Latvijas valsts simtgades programma ir motivējusi vairāk nekā pusi Latvijas iedzīvotāju apņemties un īstenot kādu ieceri par godu valsts jubilejai. Jautāti, vai viņiem ir personīga apņemšanās, ko vēlas īstenot līdz Latvijas valsts simtgadei, 17% respondentu atbildēja, ka plāno uzlabot savu dzīves telpu, 14% norādīja, ka viņiem ir īpašas apņemšanās saistībā ar personīgo dzīvi vai veselību, bet 11% minēja, ka vēlas izzināt Latviju un tās kultūru. Tāpat iedzīvotāji vēlas veikt pārmaiņas karjerā, uzsākt jaunas mācības, izpētīt savas dzimtas vēsturi.³

Sabiedrības pētījums apliecina piederības sajūtas pieaugumu un to, ka saliedētība kā vērtība cilvēkiem kļūst aizvien būtiskāka. SIA „Kantar TNS” veiktie pētījumi kopš 2014.gada uzrāda tendenci, ka sabiedrībā aktualizējas vajadzība pēc sabiedrības saliedētības, vēlmi dzīvot sabiedrībā, kurā valda savstarpējā sapratne un iecietība. 2017.gada nogalē šo vērtību par būtisku atzina 37% iedzīvotāju, gada laikā uzrādot 10% pieaugumu par 15 procentpunktiem. Pētījuma rezultāti apliecina, ka neatkarīgi no vecuma grupas vai tautības, cilvēki Latvijā visaugstāk novērtē Latvijas dabu, kultūrvēsturisko mantojumu, novadus, tradīcijas, tīru un labiekārtotu vidi.

Ievērojami palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai: 2017.gada beigās 84% respondentu jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti ar Latviju, 2015.gadā šis rādītājs bija 67%, savukārt 2013.gadā – 69%. Ciešāku

³ Baltic International Bank, Latvijas barometra 2017.gada novembra pētījums.

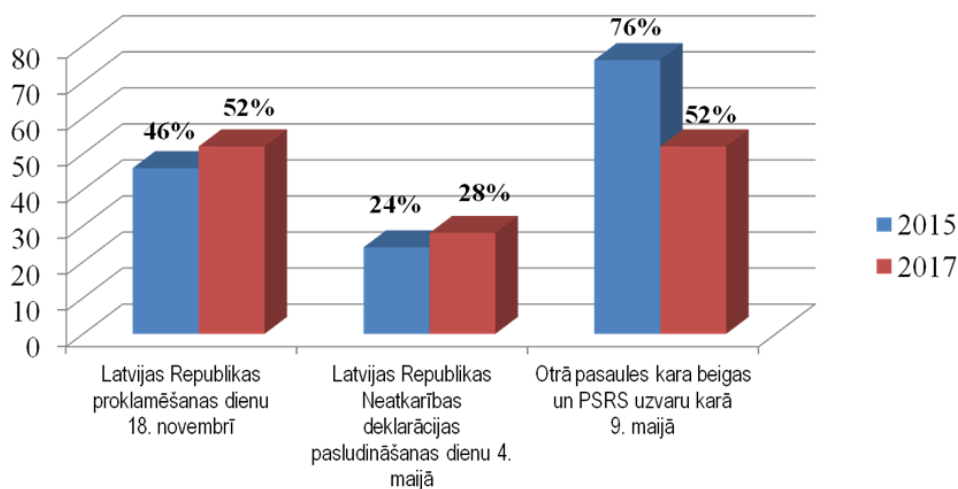
piederības sajūtu Latvijai izjūt vecāku paaudžu respondenti, tomēr pēdējos gados ir ievērojami stiprinājusies arī mazākumtautību jauniešu piederības sajūta Latvijai, kā uzrāda no 2017.gada aprīļa līdz augustam veiktais pētījums „Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā”. Ievērojami palielinājies arī mazākumtautību pārstāvju lepnums par piederību Latvijai, īpaši krievu tautības pārstāvju vidū: šogad ar piederību Latvijai lepojas vai drīzāk lepojas 59%, salīdzinot ar 44% respondentu 2015.gadā. Puse mazākumtautību pārstāvju uzskata sevi par Latvijas patriotiem, un tikai 8% nejutās piederīgi Latvijai, kas apliecina mazākumtautību veiksmīgu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā. Latvijas valsts simtgades programmā 2018.gadā kulminācija bija novembris, plaši atzīmējot Latvijas Republikas proklamēšanas 100.gadadienu. Daudzveidīgs pasākumu klāsts bija gan Rīgā, gan Latvijas reģionos, bet pasaulē Latvijas vārdu godināja starptautiskā publiskās diplomātijas programma. Kopā 2018.gada novembrī norisinājās vairāk nekā 900 daudzveidīgi notikumi, no kuriem lielākā daļa bija bez maksas un nozīmīgākie vērojami ar radio un televīzijas starpniecību.

Vienojša sociālā atmiņa

Mērķa sasniegšanai izstrādāta metodika nodarbībām „Latvijas vēstures mantojums. Pagātne. Šodiena.”, kuru ietvaros tiek izmantota dokumentālā filma „Pretrunīgā vēsture” un rīkotas diskusijas par Latviju Otrajā pasaules karā; divos pedagogu apmācības semināros darbam ar šo metodiku un tematiku piedalījās 46 pedagogi no visas Latvijas. Visu Latvijas reģionu izglītības iestādēs notikušas 35 izbraukuma nodarbības „Latvijas Republikas dibināšana un neatkarības atjaunošana” un tajās ir piedalījušies vairāk kā 2000 izglītojamie. Latvijas Okupācijas muzeja mājaslapā ir izveidota jauna izglītības programmas tīmekļvietne www.omip.lv t.sk. programmatūra. Veikts pētījums par atmiņu politikas izveides jautājumiem. Organizēta atklāta lekcija valsts pārvaldes darbiniekiem, kuru darbība ikdienā ir saistīta ar Latvijas vēstures jautājumiem, tai skaitā izpratnes veicināšanu par Latvijas vēsturi reģionālā, nacionālā un starptautiskā līmenī, un nacionālās identitātes stiprināšanu. Monitoringa ziņojumā, kas tapis Latvijas Universitātes veiktā pētnieciskā projekta ietvaros, ir apkopoti socioloģisko aptauju rezultāti par iedzīvotāju attieksmes izmaiņām ilgākā laika periodā. Īpaša uzmanība pievērsta sabiedrības izpratnei par starpkaru Latviju, Otro pasaules karu, padomju okupāciju un Atmodu. Tāpat tiek skaidrots, kā ir mainījusies iedzīvotāju līdzdalība ar Latvijas vēsturi saistītajās svētku un piemiņas dienās.

Latvijas iedzīvotāji svin kopīgus svētkus, veido kopīgas tradīcijas un to kopšana vieno Latvijas cilvēkus. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem paaugstinās to mazākumtautību skaits, kas atzīmē Latvijas Republikas proklamēšanas dienu 18.novembrī un Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4.maijā.

*Mazākumtautību svētku svinēšanas tradīcijas (%)
Mazākumtautības, kas svin svētkus*

Avots: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2017.

Uz pētījuma bāzes izstrādātas rekomendācijas Latvijas atmiņu politikas attīstībai.

Laika posmā no 2012.gada līdz 2018.gadam ir īstenoti vairāki sabiedrību izglītojoši un informatīvi pasākumi par ebreju holokaustu un romu genocīdu Otrā pasaules kara laikā.

Piemēram, 2013.gadā biedrība „Romu Kultūras Centrs” īstenoja projektu „Iepazīsti Latvijas romus – sagrauj stereotipus un iesaisties savstarpējā dialogā”, lai apzinātu kultūras un vēsturisko mantojumu un popularizētu to, informētu sabiedrību par romu vēsturi un kultūru, apspriestu cilvēktiesību un vienlīdzības jautājumus. Apzinātas romu genocīdā cietušo liecības un dzīves stāsti. Biedrība „Romu Kultūras Centrs” izveidojusi romu genocīda piemiņai veltītu izstādi. Sadarbībā ar biedrību KM organizēja izglītojošo lekciju ciklu reģionālajā līmenī par romu genocīdu Otrajā pasaules kara laikā Latvijā, ko apmeklēja vairāku pašvaldību pārstāvji, izglītības iestāžu speciālisti un pedagogi, sociālie darbinieki, jaunieši, kā arī vietējie romu iedzīvotāji. Sadarbībā ar biedrību „Romu kultūras centrs” ir izstrādāts un publicēts informatīvais materiāls latviešu un angļu valodā par romu genocīdu Latvijā (1941 – 1945).

Kopš 2017.gada ir atbalstīti sabiedrības izglītošanas pasākumi par ebreju holokausta notikumiem Otrā pasaules kara laikā, tostarp Rīgas geto izveidi, ko īstenoja biedrība „Šamir”. Ir atbalstīta Rīgas Geto un Latvijas holokausta muzeja darbība, sagatavotas izstādes, informatīvie materiāli un konference. Pēdējos gados saistībā ar Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanu ir vērojams būtisks pieaugums publiskās vēstures laukā.

Pozitīvas tendences:

- Ir vērojama pozitīva dinamika sabiedrības izpratnei par Latvijas okupāciju un sevis identificēšanai ar 1918.gadā dibināto Latvijas Republiku.
- Neatkarīgās Latvijas laika (1991. – 2017.gads) vērtējums: ja 2015.gadā šo periodu kā drīzāk labu vai ļoti labu vērtēja 29%, tad 2017.g. – 44%

mazākumtautību pārstāvju. Atbildes liecina, ka, mainoties paaudzēm un uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, nostalgija pēc Padomju laikiem mazinās.

Galvenie secinājumi par situāciju nacionālās identitātes jomā

Analizējot sasniegto nacionālās identitātes stiprināšanas jomā, var secināt, ka būtiski uzlabojušies rādītāji, kas saistīti ar iedzīvotāju piederības sajūtu valstij un lepnumu par valsts sasniegumiem.

No pasākumu viedokļa raugoties, secināms, ka šajā rīcības virzienā lielākā daļa pasākumu ir bijuši vērsti uz diasporas saiknes stiprināšanu ar Latviju un mazākumtautību kultūras savpatnības saglabāšanu. Šāda pieeja bijusi saistīta ar finanšu resursu pieejamību un šī virziena kā jauna politikas dienaskārtības jautājuma attīstību. Līdz ar to strauji paplašinājusies sadarbība ar diasporu – pieaudzis diasporas organizāciju skaits, kas ir ieinteresētas sadarboties dažādās jomās ar Latviju, būtiski pieaudzis nedēļas nogales skolu skaits, palielinājusies diasporas līdzdalība vēlēšanās, iesaiste kultūras un citās aktivitātēs.

Vienlaikus pētījumi liecina, ka Latvijas iedzīvotāji neatkarīgi no etniskās piederības ir atsvešināti no valsts un neuzticas valsts struktūrām.

Neraugoties uz augstajiem valsts valodas prasmes rādītājiem (94% Latvijas iedzīvotāju apliecina valsts valodas prasmes), latviešu valodas lietošanas paradumi liecina, ka latviešu valoda gan sadzīves situācijās un profesionālajā vidē bieži vien zaudē pozīcijas konkurējošu valodu – krievu un angļu valodas domināncei. Tādējādi nākamajā periodā būtiski sekmēt latviešu valodas lietošanas nostiprināšanos ikdienas saziņā.

Sociālās atmiņas jomā atmiņas institūcijas, pētniecības institūcijas un NVO ir īstenojušas pasākumus skolēnu un jauniešu zināšanu paplašināšanai par Latvijas neatkarības un okupāciju laiku vēsturi. Vienlaicīgi Latvijas valsts simtgades atzīmēšana ir devusi nozīmīgu ieguldījumu plašākai dažādu Latvijas vēstures posmu izpētei un skaidrošanai, tai skaitā atbalstot kinodarbu radīšanu par Latvijas vēstures notikumiem. Tādējādi ar daudzveidīgiem izteiksmes līdzekļiem būtu mērķtiecīgi un sistemātiski jānodrošina iespēja uzrunāt dažādas sabiedrības grupas, t.sk. latviešus – īpaši bērnus un jauniešus, stiprinot viņu interesi par Latviju.

II Situācija pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā

Pārskata periodā kopumā uzlabojušies iedzīvotāju līdzdalības rādītāji. Salīdzinājumā ar 2011.gadu nevalstisko organizāciju (turpmāk – NVO) skaits pieaudzis par 52% (2011.gadā reģistrētas 15 272 NVO, 2018.gadā reģistrētas 23 308 NVO). Pēc jaunākās informācijas, ko esam saņēmuši no Valsts ieņēmuma dienesta, pieaug arī NVO nodarbināto skaits – 2015.gadā darbinieku skaits nevalstiskajās organizācijās bija 20 585, savukārt 2017.gadā – 21 231.

NVO sektora attīstībai un labākai pārskatāmībai 2015.gadā KM izstrādāja Biedrību un nodibinājumu klasifikācijas noteikumus (MK 2015.gada

22.decembra noteikumi Nr.779), kas sniedz iespēju organizācijām reģistrēt konkrētu darbības jomu. Klasifikators paredz 15 NVO darbības jomas un 65 apakšjomas.

Uzsākot darbu pie Pamatnostādņu izstrādes tika identificēta problēma, ka Latvijas nevalstiskās organizācijas nav pietiekami finansiāli un administratīvi nostiprinātas un ilgtspējīgas. Lai veicinātu Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību, stiprinātu NVO darbību, starpkultūru dialogu sekmējošu pasākumu īstenošanai un mazākumtautību kultūras tradīciju saglabāšanai, tai skaitā, Latvijas romu kopienas integrācijai un līdzdalībai, 2014.gadā KM izveidoja NVO reģionu programmu. Kopumā NVO reģionu programmā piecu gadu laikā atbalstīti 325 projekti. Lai uzlabotu NVO ilgtspēju, KM 2015.gadā sagatavoja konceptuālo ziņojumu „Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi” (MK 2015.gada 16.decembra rīkojums Nr.792) un 2016.gadā uzsāka valsts budžeta programmas „NVO fonds” ieviešanu, kuru administrē Sabiedrības integrācijas fonds. Programmas mērķis ir veicināt pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību Latvijā, atbalstot aktivitātes iedzīvotāju līdzdalības un sadarbības procesiem, nodrošinot demokrātisku valsts pārvaldību un plašākas sabiedrības iesaisti sabiedrībai svarīgu jautājumu risināšanā, kvalitatīvu un sabiedrības interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšanā un pakalpojumu sniegšanā.

Mazākumtautību līdzdalības veicināšanai izveidota sadarbības un diskusiju platforma „Mazākumtautību forums”. KM organizējusi sešus mazākumtautību forumus, kuros katru gadu piedalās ap 200 mazākumtautību pārstāvju no visiem Latvijas reģioniem.

Informatīvā telpa

Informatīvā telpa un tās drošība kā problēmjautājums ar izvērstu pamatojumu tika iekļauts Saeimas 2011.gada 10.martā apstiprinātajā Nacionālās drošības koncepcijā, padarot šo jautājumu pamanāmāku un norādot šīs jomas nozīmīgo ietekmi un sasaisti ar sabiedrības integrāciju, pilsoniskās apziņas un vērtību nostiprināšanu sabiedrībā. 2015.gada Nacionālās drošības koncepcija šīs tēmas nozīmību vēl vairāk nostiprināja.

Tādējādi kvalitatīvas, demokrātiskas informācijas telpas stiprināšana un plašsaziņas līdzekļu lomas palielināšana integrācijā tika iekļauta 2011.gadā izstrādātajās un pieņemtajās Pamatnostādnēs kā viens no desmit politikas mērķiem.

2012.gada februārī notikušais referendums par Latvijas otras valsts valodas statusa piešķiršanu krievu valodai, bija pagrieziena punkts un pamats apņēmīgākas politikas definēšanai. Ministru prezidenta rīkojums par priekšlikumu sagatavošanu pasākumiem sabiedrības integrācijas jomā, nodrošināja daudz plašāku skatījumu uz sabiedrības integrācijas jautājumiem un tiešās pārvaldes institūciju lomu tās sekmīgā attīstībā. Līdz ar to sabiedrības

integrācijas pamatnostādņu plāns ieguva reālāku spēku un finansējumu tā īstenošanai.

2014.gadā, sākotnēji pēc Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas uzdevuma, Kultūras ministrija sagatavoja informatīvo ziņojumu „Par mediju politikas nodaļas izveidi”, kura pieņemšanas rezultātā kopš 2015.gada maija darbojas Mediju politikas nodaļa. Mediju politikas nodaļas izstrādātā Latvijas mediju politikas pamatnostādņu 2016. – 2020.gadam īstenošanas plāna (apstiprināts ar MK 2016.gada 8.novembra rīkojumu Nr.666) pasākumi tiek īstenoti, tai skaitā veicinot diskusijas par mediju lomu sabiedrības saliedētībā.

Galvenie secinājumi par situāciju pilsoniskās sabiedrības jomā:

- sasniegta iedzīvotāju līdzdalības paaugstināšanās – biedrību un nodibinājumu skaits palielinājies par 50%;
- pieņemts Ministru kabineta 2015.gada 16.decembra rīkojums Nr.792 „Par konceptuālo ziņojumu „Par valsts finansēta NVO fonda izveidi””, kura īstenošanas rezultātā panākti sistēmiski uzlabojumi pilsoniskās sabiedrības attīstībai, izveidojot valsts finansētu nevalstisko organizāciju fondu, uz kura finansējumu var pretendēt Latvijas biedrības un nodibinājumi;
- pieņemti Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi (Ministru kabineta 2015.gada 22.decembra noteikumi Nr.779);
- uzsākts integrācijas politikas pārvaldības modeļa maiņas process, kas paredz Sabiedrības integrācijas fonda darbības efektivitātes uzlabošanu.

Kā nākamajā periodā risināms izaicinājums jāmin joprojām zemais iedzīvotāju, kas tic spējai ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus (17% iedzīvotāju), īpatsvars – tas ir cieši saistīts ar iedzīvotāju politiskās uzticēšanās un arī ar iedzīvotāju savstarpējās uzticēšanās līmeni un spēju sadarboties kopīgu mērķu labā.

Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020.gadam vidustērmiņa izvērtējums parādīja, ka nozīmīgs šķērslis līdzdalībai ir iedzīvotāju līdzdalības iespēju nevienlīdzība, kas saistīta ar nepietiekamām valsts valodas zināšanām, teritoriālu un informatīvu nošķirtību, fiziskiem vai veselības traucējumiem, kā arī ar sociālekonomisko nevienlīdzību.

Tā kā pilsoniskās sabiedrības attīstībai labvēlīgas vides noturība atkarīga no vairāku institūciju savstarpējās sadarbības, nākamajā plānošanas periodā, pieņemot pilsoniskās sabiedrības attīstību ietekmējošus lēmumus, nepieciešams veidot labāku koordināciju starp visām iesaistītajām pusēm, iesaistot NVO kā līdzvērtīgus partnerus pilsoniskajā dialogā un nozares politikas risinājumu izstrādē un ieviešanā.

III Migrācija un valodas vide. Trešo valstu pilsoņu integrācija

Pēdējo piecu gadu laikā ir pieaudzis latviešu valodas lietotāju īpatsvars mazākumtautību pārstāvju vidū, un visizteiksmīgāk tas redzams jaunākajās vecumgrupās. Šādi apstākļi paver iespējas stiprināt latviešu valodas lomu starpgrupu komunikācijā, jo paaudžu nomaiņas rezultātā latviešu valodas kā saziņas valodas potenciāls latviešu un Latvijas mazākumtautību vidū palielinās. Tomēr Latviešu valodas lietošanas intensitāte publiskajā telpā un neformālajās attiecībās nepieaug atbilstoši nozīmīgajam valodas prasmju līmeņa kāpumam. Latvijas vadošie sociolingvisti norāda, ka šādu situāciju veicina pozitīvas lingvistiskās attieksmes trūkums pret latviešu valodu.⁴ Proti, latvieši joprojām nereti sarunā ar krievu valodā runājošajiem mēdz pāriet uz krievu valodu. Vienlaikus atsevišķi rādītāji liecina par latviešu valodas nostiprināšanos neformālajās attiecībās.⁵

Latviešu valodas mācību organizatoru vērtējumā pieprasījums pēc latviešu valodas mācībām saglabājas augsts, par ko liecina tas, cik ātrā laikā pēc informācijas izplatīšanas publiskajā telpā par kursu organizēšanu tiek nokomplektētas grupas. Pieprasījums pēc latviešu valodas kursiem ir ne tikai to trešo valstu pilsoņu vidū, kuri ir iebrukuši Latvijā salīdzinoši nesen, bet arī to vidū, kas šeit uzturas vairāk nekā divus gadus. Šajā grupā arvien pieaugot pieprasījums pēc augstāka līmeņa valodas mācībām. Projektu īstenotāju pieredze liecina, ka pirmajos gados, kad Latvijā kļuva pieejami ES fondu, t.sk. Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda līdzekļi, lielākais pieprasījums bija tieši pēc iesācēju līmeņa (A1, A2) grupām. Savukārt, šobrīd vērojama tendence palielināties to kursu dalībnieku skaitam, kurus interesē vidējā līmeņa zināšanu apguve (B1, B2).

Netieši tas liecina arī par pieaugošo trešo valstu pilsoņu motivāciju un vajadzību iekļauties Latvijas darba tirgū, ko ir praktiski neiespējami izdarīt ar A1 un A2 līmeni, ņemot vērā, ka šo mērķa grupu raksturo vidējas un augstas kvalifikācijas cilvēki darbaspējīgā vecumā. Raugoties no pašvaldību perspektīvas, pētījumā iegūtā informācija atklāj, ka tajās pilsētās, kurās ir liels krievvalodīgo iedzīvotāju skaits, pastiprināti tiek domāti par latviešu valodas mācību kursiem, kas atbilst arī trešo valstu pilsoņu vajadzībām. Pašvaldību pārstāvju vērtējumā pieprasījums pēc dažāda zināšanu līmeņa latviešu valodas kursiem ir ļoti augsts. Turklāt pieprasījums nāk no dažādām mērķa grupām - ne tikai trešo valstu pilsoņiem, bet arī no ES pilsoņiem, Latvijas Republikas nepilsoņiem, reemigrantiem. Īpaši pieprasīti ir bezmaksas valodas kursi, kas, ņemot vērā šim mērķim pieejamā finansējuma plūsmas nevienmērīgumu, tiek organizēti ar lieliem starplaikiem (piemēram, Daugavpils pašvaldībā tas notiek divas reizes gada – rudenī un pavasarī; Rīgā pieejamība lielā mērā atkarīga no pašvaldības īstenotajiem projektiem).⁶

⁴ **Latviešu valodas aģentūra** (2016.) Latviešu valodas situācija 2010. – 2015, Rīga.

⁵ Mierīņa I., Ose L., Kaprāns M., Lāce A. (2107.) Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Ekspertu ziņojums, Rīga. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/petijumi-un-publikacijas>

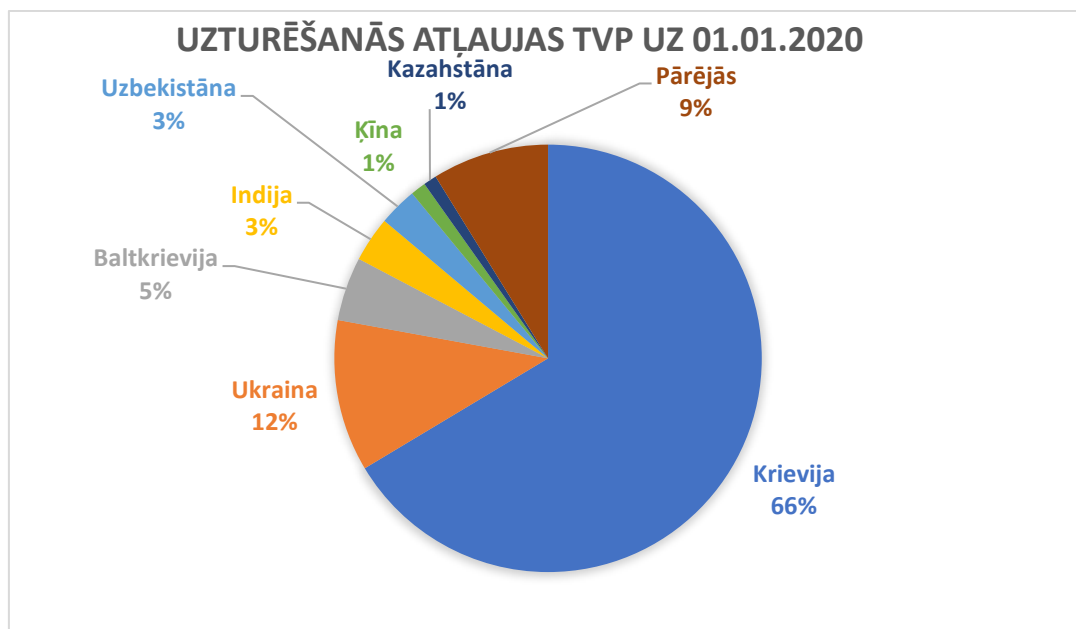
⁶ Nodibinājums „Baltijas Sociālo zinātņu institūts” (2017.) Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā.

Sabiedrības spēju iekļauties informācijas laikmetā nosaka arī iespējas un prasmes izmantot tehnoloģijas un piekļūt interneta saturam valodā, kuru saprotam. Tildes izstrādātās valodas tehnoloģijas latviešu valodai, tostarp neironu mašintulkošana un virtuālie asistenti kalpo par piemēru arī starptautiskajai sabiedrībai, kā valodas apguvei var nodrošināt mūsdienīgu tehnoloģisko atbalstu.

Tomēr kopumā situācija liecina, ka šobrīd Latvijā nav uz sistēmiskiem pamatiem balstītu mehānismu valsts valodas apguves nodrošināšanai tiem iedzīvotājiem, kuru valodas zināšanas ir nepietiekamas, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrības dzīvē.

Atbilstoši Eiropas Savienības imigrantu integrācijas pamatprincipiem (Common Basic Principles for integration of third country nationals) „Migrantiem jāiepazīstas ar ES un tās dalībvalstu pamatvērtībām, lai saprastu tās valsts kultūru un tradīcijas, kurā viņi dzīvo. Migrantu integrācija ietver līdzsvaru starp attiecīgo uzņēmēju valstu tiesību izmantošanu un likumu un kultūru ievērošanu.”⁷

Uz 2020.gada 1.janvāri Latvijā kopā bija reģistrēti 98 366 ārvalstnieki, no kuriem 78 825 ir trešo valstu valstspiederīgie. Statistikas dati liecina, ka kopējais imigrācijas apjoms palielinās. Imigrācijai nepārprotami ir būtiska ietekme gan uz kultūras telpu, gan valodas vidi.

Atšķirībā no lielas daļas Eiropas Savienības dalībvalstu (Vācija, Nīderlande, Francija u.c.), kur pastāv prakse integrācijas pienākumu noteikt

⁷ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, Paziņojums par migrāciju, Briselē, (04.05.2011COM(2011) 248)

likumu ietvaros, Latvijā dalība integrācijas pasākumos joprojām ir brīvprātīga. Pamatzināšanas par valsti tiek prasītas vienīgi tad, ja imigrants vēlas iegūt pilsonību naturalizācijas ceļā un tas ir iespējams vismaz pēc 10 Latvijā pastāvīgi nodzīvotiem gadiem.

Normatīvajos dokumentos atbalsts latviešu valodas apguvē noteikts vienīgi Patvēruma likuma subjektiem (bēgļiem, personām ar alternatīvo statusu).

Visu Trešo valstu valstspiederīgo integrāciju ierobežo tas, ka tādi primārie integrācijas pasākumi kā ievadkursi un valodas kursi ir pieejami tikai kā atsevišķas iniciatīvas, piemēram:

- 1) Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda projektu ietvaros.
- 2) Latviešu valodas kursus bez maksas piedāvā dažas pašvaldības, piemēram, Rīgas, Daugavpils, Jūrmala.
- 3) SIF latviešu valodas programma pieaugušajiem, kura darbojās 2017. un 2018.gadā

Šobrīd gadā vidēji ieceļo ap 5000 cilvēku no trešajām valstīm, taču ar esošajiem resursiem valodas kursus varam nodrošināt ne vairāk kā 10% no jaunpienācēju skaita.

KM kopš 2011.gada administrē Eiropas Savienības finanšu instrumentus trešo valstu pilsoņu integrācijai. Sākotnēji Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fondu, bet kopš 2015.gada Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, kuru ietvaros tiek organizēti agrīnās integrācijas pasākumi.

Trešo valstu pilsoņu integrācijas pasākumi tika īstenoti saskaņā ar šādiem Pamatnostādņu rīcības plāna uzdevumiem:

- Izveidot koordinējošu sistēmu trešo valstu pilsoņu līdzdalības atbalstam;
- Nodrošināt mācību kursu plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem par trešo valstu pilsoņu integrācijas jautājumiem;
- Nodrošināt latviešu valodas apguvi Latvijas mazākumtautību iedzīvotājiem un trešo valstu pilsoņiem.

ES fondu ietvaros īstenotie pasākumi:

- Informācijas centrs imigrantiem (centra pārstāvniecības atrodas Rīgā, Liepājā, Jelgavā, Cēsīs un Daugavpilī);
- Integrācijas kursi un starpkultūru mijiedarbības pasākumi trešo valstu pilsoņiem, tai skaitā patvēruma meklētājiem un personām ar starptautisko aizsardzību, kuru ietvaros mērķa grupas pārstāvji apgūst pamatzināšanas par Latvijas valsti un uzņemošo sabiedrību;
- masu mediju satura vadības sistēmas izveide, attīstība un satura kvalitātes un pieejamības uzlabošana par trešo valstu pilsoņu integrācijas jautājumiem, kā arī norisinās kursi masu mediju pārstāvjiem;
- latviešu valodas kursi trešo valstu pilsoņiem.

Kopš 2013.gada 5.apriļa KM darbojas Konsultatīvā padome trešo valstu pilsoņu integrācijai, kuras mērķis ir veicināt diskusiju un sadarbību starp institūcijām TVP integrācijas jomā, sekmēt trešo valstu pilsoņu, kā arī viņus pārstāvošo NVO līdzdalību valsts politikas sabiedrības integrācijas jomā veidošanā. Padomē darbojas 19 pārstāvji⁸ no ministrijām, darba devēju un darba ņēmēju organizācijām, pašvaldībām un nevalstiskajām organizācijām.

Izaicinājumi:

- Nodrošināt latviešu valodas vides funkcionalitāti pieaugošas imigrācijas apstākļos;
- Nodrošināt sistēmisku piekļuvi latviešu valodas kursiem

Kultūras ministrs

N.Puntulis

Vīza: Valsts sekretāra p.i.

B.Zakevica

Kleinberga 67330309
Anita.Kleinberga@km.gov.lv

---

⁸ Padomē darbojas pārstāvji no KM, Iekšlietu ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas, Veselības ministrijas, Ārlietu ministrijas, Valsts kancelejas, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Rīgas pilsētas domes, Sabiedrības integrācijas fonda, Daugavpils pilsētas domes, no nevalstiskajām organizācijām padomē piedalās – biedrība „Latvijas Cilvēktiesību centrs”, biedrība „Patvērums „Drošā māja””, biedrība „Izglītības attīstības centrs”, biedrība „Latvijas Lietuviešu Jauniešu Kopiena” un biedrība „Izglītības un inovāciju attīstības centrs”.